

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Walory szaty roślinnej jako podstawa powołania nowych form ochrony przyrody w masywie Ochodzitej (Beskid Śląski)

Author: Zbigniew Wilczek, Katarzyna Wytyczak, Magdalena Zarzycka

Citation style: Wilczek Zbigniew, Wytyczak Katarzyna, Zarzycka Magdalena. (2019). Walory szaty roślinnej jako podstawa powołania nowych form ochrony przyrody w masywie Ochodzitej (Beskid Śląski). "Acta Geographica Silesiana" (Vol. 13(1) (2019), s. 55-64)

Uznanie autorstwa - Bez utworów zależnych Polska - Ta licencja zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu zarówno w celach komercyjnych i niekomercyjnych, pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Zbigniew Wilczek¹, Katarzyna Wytyczak², Magdalena Zarzycka¹

¹Uniwersytet Śląski, Wydział Biologii i Ochrony Środowiska, Katedra Ekologii, ul. Jagiellońska 28,
40-032 Katowice; e-mail: zbigniew.wilczek@us.edu.pl; mjk.zarzycka@gmail.com

²Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfa w Katowicach, ul. Harcerzy Września 3,
40-659 Katowice; e-mail: Katarzyna.Wytyczak@gwsh.pl

Walory szaty roślinnej jako podstawa powołania nowych form ochrony przyrody w masywie Ochodzitej (Beskid Śląski)

Вильчек З., Вытычка К., Зажицка М. **Качества растительности как основа создания новых форм охраны природы в горном массиве Оходзита (Силезский Бескид)**. Горный массив Оходзита, расположенный в южной части Силезского Бескида, подвергается значительному антропогенному влиянию. Существенная доля в ландшафте приходится на сельскохозяйственные земли и луга. Плотная застройка нижних частей массива, текущая сельская экономика, а также наличие туристских объектов способствуют развитию рудеральной растительности. На данной территории до сих пор не было создано никаких площадных форм охраны природы.

В 2010–2012 гг. на территории массива Оходзита были выполнены фитосоциологические исследования, с целью рекогносцировки дифференциации растительных сообществ, а также определения ценных по растительному покрову территорий подходящих к правовой охране.

Вследствие проведенных исследований выявлено наличие: 43 ассоциаций и 21 нелесного сообщества, а также 8 ассоциаций и 3 лесных сообществ. На данной территории были охарактеризованы 13 естественных сред обитания европейского значения, в т.ч. 4 приоритетных. Они представлены 16 растительными сообществами. В характеризующихся сообществах выявлено наличие многочисленных видов охраняемых растений.

Учитывая ландшафтные ценности и наличие охраняемых видов растений и сред обитания европейского значения, авторами предложено создать на данной территории охраняемые объекты в виде: природно-ландшафтных комплексов, экологического пользования и природного заказника.

Wilczek Z., Wytyczak K., Zarzycka M. **Vegetation qualities as a basis for the creation of new nature conservation forms in the Ochodzita massif (Silesian Beskid)**. The Ochodzita Massif located in the south part of the Silesian Beskid is a subject to heavy anthropopression. A large part of the landscape of this area are fields and meadows. Dense development of buildings lower parts of the Massif, the current agricultural management and the existence of object connected with tourism are conductive to the development of ruderal plants. There is no form of nature protection.

In the years 2010–2012 the phytosociological research was conducted in the Ochodzita massif aiming at recognition of the diversity of plant communities and the identification of the areas of eligibility for legal protection in terms of vegetation. 43 non-forest plant associations, 21 non-forest communities, 8 forest plant associations and 3 forest communities were distinguished as a result of the analysis of the collected material. 13 habitats of European importance were identified within the Ochodzita Massif, including 4 priority habitats. They are represented by 16 plant communities. Numerous species being under legal protection were found in the study area.

Bearing in mind the beauty of the landscape and the presence of protected species and natural habitats of European importance, it was proposed to create protected areas in the form of 3 nature and landscape complexes: "Ochodzita", "Koczy Zamek" and "Nad Czadeczką", 1 ecological site "Kosarzyska" and 1 nature reserve called "Czerna".

Słowa kluczowe: Beskid Śląski, Karpaty, ochrona przyrody, fytosocjologia, siedliska przyrodnicze

Ключевые слова: Силезский Бескид, Карпаты, охрана природы, фитоценология, естественные места обитания

Key words: Silesian Beskid, Carpathians, nature conservation, phytosociology, natural habitats

Zarys treści

Masyw Ochodzitej, położony w południowej części Beskidu Śląskiego, podlega znacznej antropopresji. Istotny udział w krajobrazie mają tutaj pola uprawne oraz łąki. Gęsta zabudowa dolnych partii masywu, aktualna gospodarka wiejska oraz obecność obiektów związanych z turystyką sprzyjają rozwojowi roślinności ruderalnej. Na terenie tym nie utworzono dotychczas obszarowych form ochrony przyrody.

W latach 2010–2012 przeprowadzono w masywie Ochodzitej badania fytosocjologiczne, których celem było rozpoznanie zróżnicowania zbiorowisk roślinnych oraz wytypowanie cennych pod względem szaty roślinnej obszarów kwalifikujących się do ochrony prawnej.

W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono występowanie: 43 zespołów i 21 zbiorowisk nieleśnych oraz 8 zespołów i 3 zbiorowisk leśnych. Na terenie masywu Ochodzitej opisano 13 siedlisk przyrodniczych o znaczeniu europejskim, w tym 4 siedliska priorytetowe. Są one identyfikowane przez 16 zbiorowisk roślinnych. W opisywanych z badanego terenu zbiorowiskach stwierdzono występowanie licznych gatunków roślin podlegających ochronie prawnej.

Ze względu na walory krajobrazowe oraz występowanie chronionych gatunków roślin i siedlisk przyrodniczych o znaczeniu europejskim, zaproponowano powołanie obszarów chronionych w postaci: zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, użytku ekologicznego i rezerwatu przyrody.

Wstęp

Masyw Ochodzitej w Beskidzie Śląskim podlega od wielu lat różnym formom antropopresji. Znaczny udział w krajobrazie mają pola uprawne oraz łąki. Gęsta zabudowa dolnych partii masywu, obecna gospodarka wiejska, istnienie obiektów związanych z turystyką sprzyja natomiast wykształceniu się roślinności ruderalnej (WYTYCZAK, 2015).

Badania prowadzone w masywie Ochodzitej są kontynuacją i uzupełnieniem prowadzonych wcześniej badań, które dotyczyły naturalnych i półnaturalnych zbiorowisk roślinnych na obszarze Beskidu Śląskiego (WILCZEK, 1995, 2006). Celem badań było: rozpoznanie zróżnicowania zbiorowisk roślinnych, udziału chronionych gatunków roślin w ich fitocenozach oraz wytypowanie cennych pod względem szaty roślinnej i krajobrazu obszarów kwalifikujących się do ochrony prawnej.

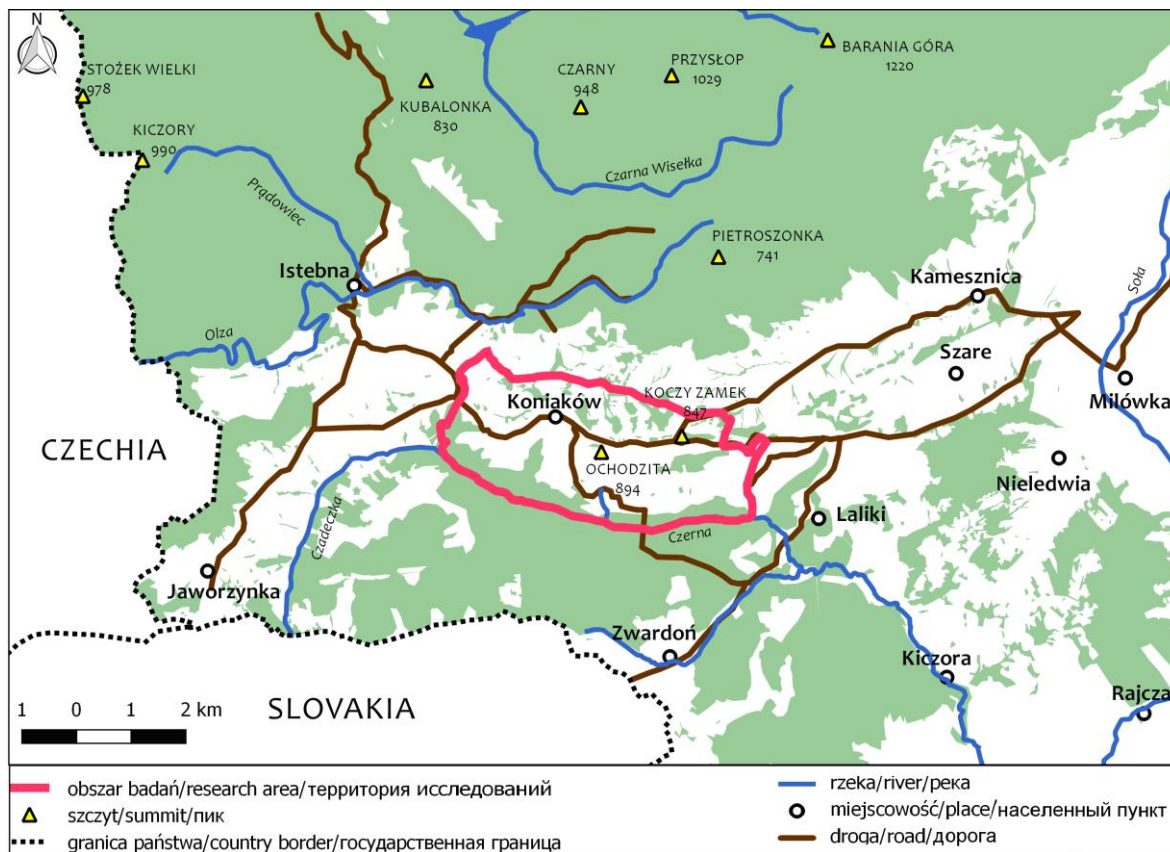
Teren i metody badań

Badania terenowe nad zróżnicowaniem zbiorowisk roślinnych masywu Ochodzitej w Beskidzie Śląskim prowadzono w latach 2010–2012.

Obszar badań (rys. 1) położony jest w przebiegającej części na terenie gminy Istebna, zwanej powszechnie Trójwsią Beskidzką, bowiem tworzą ją trzy wsie: Istebna, Jaworzynka i Koniaków. Niewielka południowo-wschodnia część terenu zlokalizowana jest w obrębie Lalik (gmina Milówka). Gmina Istebna jest gminą wiejską położoną w południowej części województwa śląskiego, w powiecie cieszyńskim. Zlokalizowana jest przy granicy Czech i Słowacji (na tzw. „Trójstyku”), z którymi graniczy od południa i zachodu. Od północy sąsiaduje z miejscowością uzdrowską Wisła, a na wschodzie styka się z Kamesznicą (gmina Milówka).

Lasami na badanym terenie w większości zarządza Nadleśnictwo Wisła. Niewielki fragment południowo-wschodniej części terenu podlega Nadleśnictwu Ujsoły.

W obrębie masywu Ochodzitej występują dwa wyraźne wzniesienia: Ochodzita (894 m n.p.m.) i Koczy Zamek (847 m n.p.m.) (por. rys. 1). Grzbiet Ochodzitej stanowi dział wodny zlewisk mórz Czarnego i Bałtyckiego. Stoki w większości są wykorzystywane rolniczo:

Rys. 1. Położenie i granice terenu badań
 Рис. 1. Локализация и границы исследуемой территории
 Fig. 1. The location and boundaries of the study area

w niższej części jako pola uprawne lub łąki kośne, wyżej jako pastwiska. Ochodzita wznosi się w centrum rozległego obniżenia Bramy Koniakowskiej, górując 100–200 m nad otaczającymi ją grzbietami (fot. 1). Wzniesienie Koczego Zamku stanowi wzgórze, którego zachodnia część jest podcięta przez ścianę kamieniołomu o wysokości 10 m. Po stronie północnej stok wzgórza opada ku Przełęczy Koniakowskiej.

W celu opisanie i przedstawienia zróżnicowania fitocenoz wykonano metodą BRAUN-BLANQUETA (1964) 445 zdjęć fitosocjologicznych na powierzchniach: 100–200 m² w lasach, 25–50 m² – na łąkach, 20–50 m² – w zbiorowiskach segetalnych i ruderalnych, 5–50 m² – w zbiorowiskach porębowych i krzewinkowych oraz 2–10 m² – w zbiorowiskach szczelin i murów skalnych. Zdjęcia fitosocjologiczne zestawiono w postaci 73 tabel fitosocjologicznych (WYTYCZAK, 2015). Identyfikację zespołów roślinnych i ich klasyfikację przyjęto za MATUSZKIEWICZEM (2008). Oznaczenie roślin naczyniowych wykona-

Fot. 1. Krajobraz masywu Ochodzitej (fot. Z. Wilczek, 14.05.2017)

Фот. 1. Массив Оходзита – общий вид (фот. З. Вильчек, 14.05.2017)

Photo 1. The landscape of the Ochodzita Massif (phot. by Z. Wilczek 14.05.2017)

no za pomocą „Klucza do oznaczania roślin naczyniowych Polski niżowej” (RUTKOWSKI, 2006). Nazewnictwo roślin naczyniowych przyjęto za „Flowering plants and pteridophytes of Poland. A checklist” (MIREK i in., 2002), nazewnictwo

mchów za “Casus catalogue of Polish mosses” (OCHYRA, ŻARNOWIEC, BEDNAREK-OCHYRA, 2003), a nazewnictwo wątrobowców – za “Hepatics of Europe including the Azores: an annotated list of species, with synonyms from the recent literature” (GROLLE, 1983). Gatunki podlegające ochronie podano według aktualnie obowiązującego rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. 2014, poz. 1409). Wykaz siedlisk przyrodniczych stwierdzonych w masywie Ochodzitej wraz z ich identyfikatorami fitosocjologicznymi przedstawiono zgodnie z załącznikiem nr 1 rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt wymagających ochrony w formie wyznaczania obszarów „Natura 2000”

(Obwieszczenie..., 2014). Dla ochrony zbiorowisk roślinnych, krajobrazu oraz stanowisk roślin naczyniowych zaproponowano utworzenie form ochrony przyrody podanych w Ustawie z 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2004 r., nr 92. poz. 880).

Wyniki

W wyniku klasyfikacji zdjęć fitosocjologicznych wykonanych w trakcie badań na terenie masywu Ochodzitej wyodrębniono 43 zespoły i 21 zbiorowisk nieleśnych (WYTYCZAK, 2015).

Na badanym terenie stwierdzono występowanie 13 siedlisk o znaczeniu europejskim, w tym 4 siedliska priorytetowe. Identyfikuje je 16 zbiorowisk roślinnych w randze zespołów (tab. 1).

Tabela 1. Typy siedlisk przyrodniczych wymagających ochrony w formie wyznaczania obszarów „Natura 2000” i ich identyfikatory fitosocjologiczne w masywie Ochodzitej

Таблица 1. Типы естественных местообитаний, нуждающихся в охране в виде определения территорий „Натура 2000” и их фитосоциологические идентификаторы в массиве Оходзита

Table 1. Types of natural habitats demanding protections as Natura 2000 areas and their corresponding syntax in the Ochodzita Massif

Kod siedliska przyrodniczego	Nazwa siedliska przyrodniczego	Identyfikatory fitosocjologiczne
*6230	górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (<i>Nardion</i> – płaty bogate florystycznie)	<i>Hieracio-Nardetum</i> <i>Carlino-Dianthetum deltoideis</i>
6430	ziołorośla górskie (<i>Adenostylion alliariae</i>)	<i>Petasitetum albi</i> <i>Petasitetum kablíkiani</i>
6510	niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	<i>Arrhenatheretum elatioris</i>
6520	górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie	<i>Gladiolo-Agrostietum capillaris</i>
7140	torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z <i>Scheuchzeria-Caricetea nigrae</i>)	<i>Carici canescentis-Agrostietum caninae</i>
7230	górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk	<i>Valeriano-Caricetum flavae</i>
8220	ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacetalia vandellii</i>	<i>Hypno-Polypodietum</i>
9110	kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagenion</i>)	<i>Luzulo luzuloidis-Fagetum</i>

9130	żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae-Fagenion</i>)	<i>Dentario glandulosae-Fagetum</i>
*9180	jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stromych stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphyllis-Acerion</i>)	<i>Sorbo aucupariae-Aceretum pseudoplatani</i>
*91D0	bory i lasy bagienne	<i>Bazzanio-Piceetum</i>
*91E0	łęgi wierzbowo-topolowe, olszowe i jesionowe <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>	<i>Carici remotae-Fraxinetum</i> <i>Alnetum incanae</i>
9410	górskie bory świerkowe (<i>Piceion abietis</i> ; część – zbiorowiska górskie)	<i>Abieti-Piceetum (montanum)</i>

Pomimo znacznych zmian antropogenicznych w środowisku przyrodniczym i krajobrazie badanego terenu, w zbiorowiskach nieleśnych stwierdzono występowanie 6 gatunków podlegających ochronie ścisłej i 21 gatunków – ochronie częściowej. Gatunkiem ściśle chronionym, najczęściej występującym w zbiorowiskach nieleśnych masywu Ochodzitej jest *Dactylorhiza fuchsii*, a wśród gatunków chronionych częściowo – *Rhytidiadelphus squarrosus*. W zbiorowiskach leśnych stwierdzono występowanie 25 gatunków podlegających ochronie, w tym 3 gatunki – ściśle i 22 gatunki – częściowej. Do gatunków podlegających ochronie częściowej należą m. in.: *Dactylorhiza majalis* (fot. 2) i *Bazzania trilobata* (fot. 3), ochronie ścisłej – *Epipactis palustris* (fot. 4) i – będąca ciekawostką florystyczną tego terenu – *Hacquetia epipactis* (fot. 5).

Fot. 3. *Bazzania trilobata* – gatunek podlegający częściowej ochronie (fot. Z. Wilczek, 30.07.2012)

Фот. 3. *Bazzania trilobata* – частично охраняемый вид (фот. 3. Вильчек, 30.07.2012)

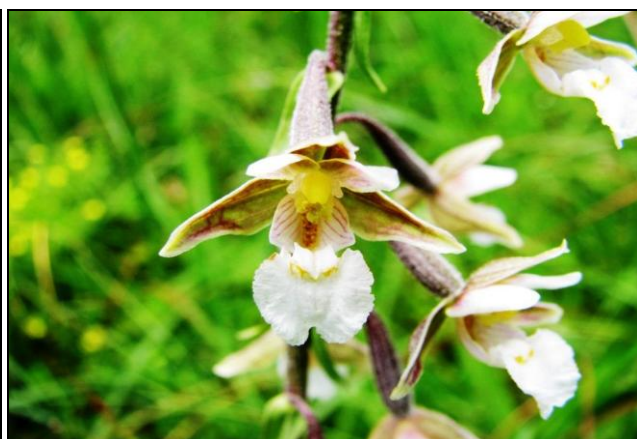
Photo 3. *Bazzania trilobata* – a species subject to partial protection (phot. by Z. Wilczek 30.07.2012)

Fot. 2. *Dactylorhiza majalis* – gatunek objęty ochroną częściową (fot. Z. Wilczek, 08.06.2012)

Фот. 2. Частично охраняемый вид *Dactylorhiza majalis* (фот. 3. Вильчек, 08.06.2012)

Photo 2. *Dactylorhiza majalis* – species being under partial protection (phot. by Z. Wilczek, 08.06.2012)

Fot. 4. Ściśle chroniony gatunek – *Epipactis palustris* (fot. Z. Wilczek, 09.07.2012)

Фот. 4. Строго охраняемый вид – *Epipactis palustris* (фот. 3. Вильчек, 09.07.2012)

Photo 4. Strictly protected species – *Epipactis palustris* (phot. by Z. Wilczek 09.07.2012)

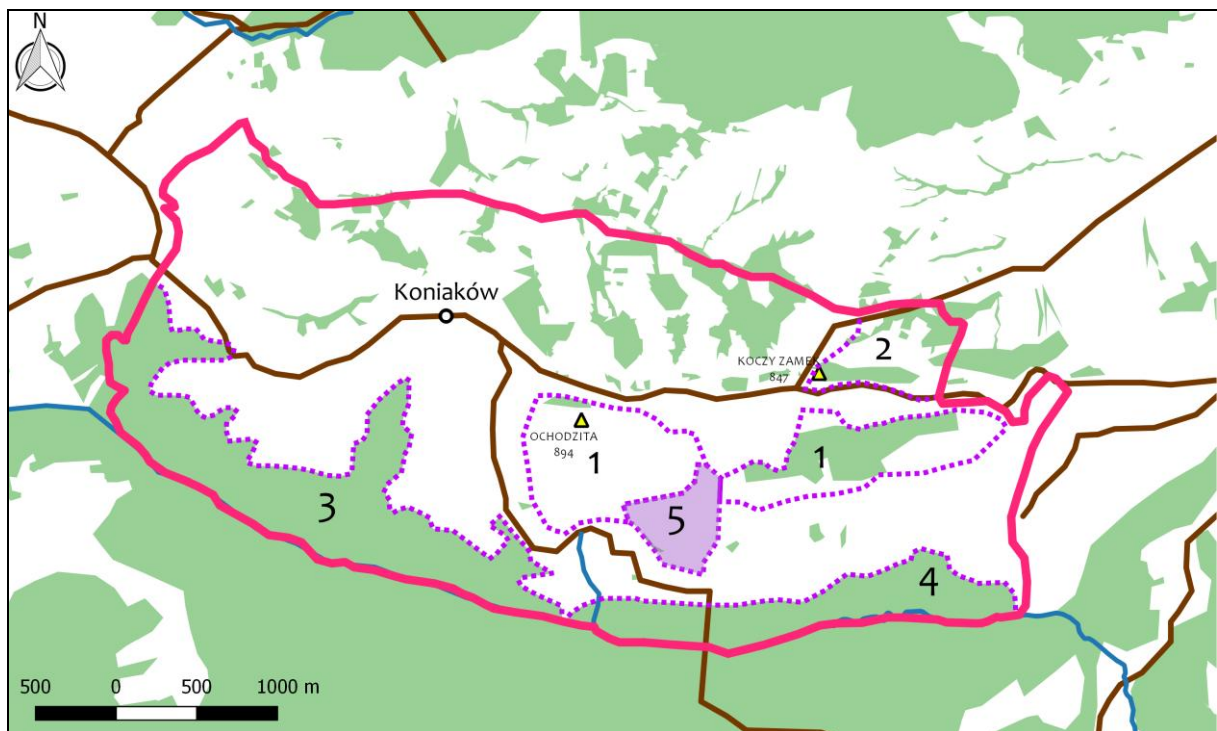
Fot. 5. *Hacquetia epipactis* w runie fitocenozy *Alnetum incanae* (fot. Z. Wilczek, 03.05.2012)

Фот. 5. *Hacquetia epipactis* в фитоценозе *Alnetum incanae* (фот. З. Вильчек, 03.05.2012)

Photo 5. *Hacquetia epipactis* in the herb layer of the *Alnetum incanae* phytocenosis (phot. by Z. Wilczek, 03.05.2012)

Stwierdzono również występowanie obszarów wyróżniających się pod względem walorów estetycznych. Dlatego też, mając na uwadze piękno krajobrazu, występowanie chronionych gatunków roślin i siedlisk przyrodniczych o znaczeniu europejskim, zaproponowano powołanie obszarów chronionych w postaci: zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, użytku ekologicznego i rezerwatu przyrody (zgodnie z Ustawą o ochronie przyrody z 16 kwietnia 2004 r.), których rozmieszczenie na badanym terenie przedstawia rys. 2.

Obszar proponowanego zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Ochodzita” obejmuje szczytowe partie Ochodzitej oraz południowe i południowo-wschodnie stoki masywu, opadające w kierunku doliny potoku Czerna. Jego powie-

Rys. 2. Położenie i granice proponowanych form ochrony przyrody na badanym terenie:
1 – zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Ochodzita”, 2 – zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Koczy Zamek”,
3 – zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Nad Czadeczką”, 4 – rezerwat przyrody „Czerna”,
5 – użytk ekologiczny „Kosarzyska”

Рис. 2. Локализация и границы предлагаемых форм охраны природы на исследуемой территории:
1 – природно-ландшафтный комплекс „Оходзита”, 2 – природно-ландшафтный комплекс „Кочи Замек”,
3 – природно-ландшафтный комплекс „Над Чадечкой”, 4 – заказник „Черна”,
5 – экологическое пользование „Косаржиска”

Fig. 2. The location and boundaries of the proposed forms of nature protection in the study area:
1 – nature and landscape complex „Ochodzita”, 2 – nature and landscape complex „Koczy Zamek”, 3 – nature and landscape complex „Nad Czadeczką”, 4 – nature reserve „Czerna”, 5 – ecological site „Kosarzyska”

rzchnia wynosi około 220 ha. Na tym terenie występują płaty kwaśnej buczyny górskiej *Luzulo luzuloidis*-*Fagetum* (fot. 6), jaworzyny karpackiej *Sorbo aucupariae*-*Aceretum pseudoplatani* oraz górskiej łąki kośnej z mieczykiem dachówkowatym *Gladiolo-Agrostietum capillaris* i murawy bliźniczkowej *Hieracio (vulgati)*-*Nardetum*.

Fot. 6. Płat *Luzulo luzuloidis*-*Fagetum* (fot. Z. Wilczek, 15.05.2012)

Фот. 6. Фитоценоз *Luzulo luzuloidis*-*Fagetum* (фот. З. Вильчек, 15.05.2012)

Photo 6. Patch of the *Luzulo luzuloidis*-*Fagetum* association (phot. by Z. Wilczek, 15.05.2012)

Fitocenozy *Hieracio-Nardetum* (fot. 7) są coraz rzadziej spotykane na terenie Beskidu Śląskiego, ze względu na zaprzestanie wypasu owiec i bydła. Na terenie masywu murawy bliźniczkowej występują w miejscach, gdzie przywrócono tradycyjny wypas owiec. Głównym czynnikiem kształtującym fitocenozy, jest ekstensywne użytkowanie pasterskie, bez koszarzenia zwierząt (PERZANOWSKA, 2004).

Na terenie Koczego Zamku (847 m n.p.m.) zaproponowano utworzenie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Koczy Zamek” o powierzchni 35 ha. Jego zachodnia część jest podcięta ścianą kamieniołomu, której wysokość sięga 10 m (fot. 8). Występują w nim jedyne na badanym terenie stanowiska: zbiorowiska przelotu pospolitego *Anthyllis vulneraria* oraz ziołorośla z lepieźnikiem wyłysiałym *Petasitetum kablikiani*. W obrębie kamieniołomu stwierdzono również gatunki chronione, takie jak np.: *Epipactis palustris* czy *Dactylorhiza fuchsii*.

Fot. 7. Murawa *Hieracio-Nardetum* (fot. Z. Wilczek, 09.07.2012)

Фот. 7. Фитоценоз *Hieracio-Nardetum* (фот. З. Вильчек, 09.07.2012)

Photo 7. The *Hieracio-Nardetum* grassland (phot. by Z. Wilczek, 09.07.2012)

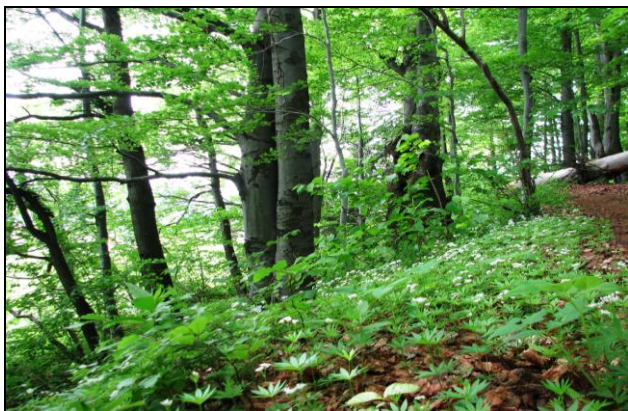
Fot. 8. Kamieniołom na Koczym Zamku (fot. Z. Wilczek, 19.07.2011)

Фот. 8. Карьер в Кочи Замек (фот. З. Вильчек, 19.07.2011)

Photo 8. The quarry on the Koczy Zamek (phot. by Z. Wilczek, 19.07.2011)

Na obszarze proponowanym do ochrony występują cenne pod względem przyrodniczym fitocenozy: murawy bliźniczkowej *Hieracio (vulgati)*-*Nardetum*, żyznej buczyny karpackiej *Dentario glandulosae*-*Fagetum* (fot. 9) oraz kwaśnej buczyny górskiej *Luzulo luzuloidis*-*Fagetum*. W fitocenozach tych stwierdzono występowanie gatunków podlegających częściowej ochronie, jak: *Carlina acaulis* i *Gentiana asclepiadea* oraz *Dicranum scoparium*. Ze szczytu Koczego Zamku rozciąga się rozległa panorama Beskidu Żywieckiego.

go, dlatego miejsce to jest bardzo często odwiedzane przez turystów.

Fot. 9. Płat *Dentario glandulosae-Fagetum* w aspekcie wiosennym (fot. Z. Wilczek, 15.05.2012)

Фот. 9. Фитоценоз *Dentario glandulosae-Fagetum* весной (фот. З. Вильчек, 15.05.2012)

Photo 9. Spring aspect of the *Dentario glandulosae-Fagetum* association patch (phot. by Z. Wilczek 15.05.2012)

W dolinie potoku Czadeczka, u podnóża południowo-zachodnich stoków Ochodzitej, zaproponowano utworzenie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Nad Czadeczką”. Na obszarze o powierzchni 200 ha występują fitocenozy dolnoregłowego boru jodłowo-świerkowego *Abieti-Piceetum* (*montanum*) (fot. 10), nadrzecznej olszyny górskiej *Alnetum incanae*, *Caltho laetae-Alnetum* oraz podgórskiego łągu jesionowego *Cari-ci remotae-Fraxinetum*.

Fot. 10. Płat *Abieti-Piceetum* z udziałem *Blechnum spicant* (fot. Z. Wilczek, 27.07.2012)

Фот. 10. Фитоценоз *Abieti-Piceetum* с участием *Blechnum spicant* (фот. З. Вильчек, 27.07.2012)

Photo 10. The patch of the *Abieti-Piceetum* association with participation *Blechnum spicant* (phot. by Z. Wilczek, 27.07.2012)

Obszar proponowanego zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Nad Czadeczką” charakteryzuje się obecnością licznych gatunków chronionych: wątrobowca *Bazzania trilobata*, różnorodnych gatunków mchów: *Buckiella undulata*, *Climacium dendroides*, *Dicranum scoparium*, *Eurhynchium angustirete*, *Leucobryum glaucum*, *Plagiochila asplenoides*, *Pleurozium schreberi*, *Rhytidiadelphus squarrosus*, *Thuidium tamariscinum*, *Sphagnum girgensohnii*, trzech gatunków widłaków: *Huperzia selago*, *Lycopodium annotinum*, *Lycopodium clavatum*, paproci *Blechnum spicant* oraz roślin naczyniowych: *Dactylorhiza fuchsii*, *Daphne mezereum*, *Gentiana asclepiadea*, *Primula elatior*, *Veratrum lobelianum*. Ciekawostką florystyczną fitocenozy *Alnetum incanae* na badanym terenie jest występowanie wspomnianego już, bardzo rzadkiego w Beskidzie Śląskim gatunku *Hacquetia epipactis* (BINKIEWICZ, 2017), który jest objęty ochroną ścisłą.

W dolnych partiach południowego stoku masywu Ochodzitej (894 m n.p.m.), położonych w przysiółku Rupienka i Kosarzyska w Koniakowie proponuje się utworzenie użytku ekologicznego „Kosarzyska”. Teren ten, o powierzchni wynoszącej 20 ha, charakteryzuje się występowaniem kompleksu wilgotnych łąk ostrożeńiowych *Cirsietum rivularis*, górskiej łąki kośnej *Gladiolo-Agrostietum capillaris*, eutroficznej młaki górskiej *Valeriano-Caricetum flavae* (fot. 11), która wyróżnia się pod względem liczebności populacji gatunków chronionych: *Gladiolus imbricatus* oraz *Epipactis palustris*. Na podkreślenie zasługuje fakt, że *Valeriano-Caricetum flavae* został uznany za endemiczny zespół torfowiskowy o zasięgu karpacim (DENISIUK, KORZENIAK, 1999; HÁJEK, HÁBEROVÁ, 2001).

W dolinie potoku Czarna (dopływ Soły), w przedziale wysokościowym 602–698 m n.p.m. u podnóża Ochodzitej (894 m n.p.m.) zaproponowano utworzenie rezerwatu przyrody „Czarna” o powierzchni 77 ha. Na tym terenie na siedliskach podmokłej świerczyny górskiej *Bazzanio-Piceetum* oraz dolnoregłowego boru jodłowo-świerkowego *Abieti-Piceetum* (*montanum*) występują wiekowe drzewostany świerkowe. Poza nimi na tym obszarze znajdują się również powierzchnie tymczasowo pozbawione drzewosta-

nu i młodniki. Dzięki temu możliwa jest ochrona fitocenozy reprezentujących różne fazy rozwojowe drzewostanów świerkowych.

Fot. 11. Płat *Valeriano-Caricetum flavae* z udziałem *Epipactis palustris* (fot. Z. Wilczek, 09.07.2012)

Фот. 11. Фитоценоз *Valeriano-Caricetum flavae* с участием *Epipactis palustris* (фот. З. Вильчек, 09.07.2012)

Photo 11. The patch of the *Valeriano-Caricetum flavae* association with *Epipactis palustris* participation (phot. by Z. Wilczek, 09.07.2012)

Zbiorowiskiem, które zajmuje ponad 50 ha powierzchni proponowanego rezerwatu jest podmokła świerczyna górska *Bazzanio-Piceetum*. Jej fitocenozy występują na siedliskach wilgotnych, częściowo zmeliorowanych (WILCZEK i in., 2015). Gatunkiem dominującym w drzewostanie jest świerk pospolity *Picea abies*. Runo w badanych płatach wykazuje zróżnicowanie w zależności od wilgotności podłoża. Znaczny udział *Equisetum sylvaticum*, w płatach występujących na siedliskach bardziej wilgotnych, zdecydował o wyróżnieniu – obok podzespołu *Bazzanio-Piceetum typicum* – podzespołu *Bazzanio-Piceetum equisetetosum sylvaticae*. Warstwa mszysta jest bardzo dobrze rozwinięta. Występują w niej m. in. będące pod ochroną częściową dwa gatunki wątrobowców *Bazzania trilobata* i *Plagiochila asplenoides*, pięć gatunków mchów: *Dicranum scoparium*, *Sphagnum girgensohnii*, *Sphagnum squarrosum*, *Rhytidiadelphus squarrosus*, *Thuidium tamariscinum*. Poza mszakami do gatunków objętych ochroną częściową na terenie proponowanego rezerwatu przyrody należą dwa gatunki roślin naczyniowych: *Blechnum spicant* i *Gentiana asclepiadea*.

Podsumowanie

Walory szaty roślinnej oraz krajobrazu masywu Ochodzitej w Beskidzie Śląskim były dotychczas słabo poznane ze względu na znaczną antropopresję na jego terenie. Z tego powodu obszar ten znalazł się poza dotychczas utworzonymi obszarowymi formami ochrony przyrody, takimi jak specjalny obszar ochrony siedlisk „Beskid Śląski” czy Park Krajobrazowy Beskidu Śląskiego.

W wyniku przeprowadzonych badań fitosocjologicznych, w masywie Ochodzitej stwierdzono występowanie licznych gatunków roślin podlegających ochronie ścisłej i częściowej. Szczególnie cenne pod względem występowania gatunków podlegających ochronie prawnej zbiorowiskami leśnymi są: dolnoreglowy bór świerkowo-jodłowy *Abieti-Piceetum (montanum)* (14 gatunków) oraz podmokła świerczyna górska *Bazzanio-Piceetum* (11 gatunków). Pod względem udziału roślin chronionych wśród zbiorowisk nieleśnych wyróżniają się zbiorowiska siedlisk wilgotnych, takie jak: zespół sitowia leśnego *Scirpetum sylvatici* (7 gatunków) oraz eutroficzna łąka górska *Valeriano-Caricetum flavae* (6 gatunków) (WYTYCZAK, 2015).

Na terenie masywu Ochodzitej zidentyfikowano również 13 siedlisk o znaczeniu europejskim, w tym 4 siedliska priorytetowe. Są one identyfikowane przez 16 zbiorowisk roślinnych.

Ponieważ badany teren wyróżnia się pod względem estetyki krajobrazu oraz występowania licznych chronionych gatunków roślin i siedlisk przyrodniczych o znaczeniu europejskim, autorzy proponują powołanie obszarów chronionych w postaci 3 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych oraz 1 użytku ekologicznego i 1 rezerwatu przyrody, które powinny przyczynić się do zachowania najcenniejszych walorów przyrodniczych masywu Ochodzitej.

Obiekty te zasługują na spopularyzowanie poprzez wyznaczenie i opisanie przyrodniczej ścieżki dydaktycznej, która – ze względu na lokalizację w pobliżu granic Czech i Słowacji – powinna być opublikowana w 3 językach. Należy je również uwzględnić w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, co powinno

uchronić te obszary przed zmianą dotychczasowego sposobu użytkowania terenu i inwestycjami, które mogłyby niekorzystnie oddziaływać na cenne walory szaty roślinnej i krajobrazu.

Literatura

- Binkiewicz B., 2017: Rośliny naczyniowe Beskidu Śląskiego. PAN, UJ, Warszawa-Kraków: 294 s.
- Braun-Blanquet J., 1964: Pflanzensoziologie, Grundzüge der Vegetationskunde. 3 Aufl. (Phytosociology, the basis of vegetation science, Vol. 3). Springer Verl., Wien-New York: 865 s.
- Denisiuk Z., Korzeniak J., 1999: Zbiorowiska leśne Krainy Dolin Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Monogr. Bieszczadzkie, 5. Ośrodek Nauk.-Dydakt. BPN, Ustrzyki Dolne: 162 s.
- Grolle R., 1983: Hepatics of Europe including the Azores: an annotated list of species, with synonyms from the recent literature. J. Bryol., 12: 403–459.
- Hájek M., Háberová I., 2001: Scheuchzerio-Caricetea fuscae. W: Valachovič M. (red.): Rastlinné spoločenstvá Slovenska, 3. Vegetacia mokradi. Veda, Vyd. Slov. Akad. Vied, Bratislava: 185–273.
- Matuszkiewicz W., 2008: Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. PWN, Warszawa: 298 s.
- Mirek Z., Piękoś-Mirkowa, Zając A., Zając M., 2002: Flowering plants and pteridophytes of Poland. A checklist. (Krytyczna lista roślin naczyniowych Polski). Biodiversity of Poland, 1. Polish Acad. of Scien., Inst. of Bot., Kraków: 442 s.
- Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2014 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000. 2014. Dz.U. 2014 poz. 1713.
- Ochyra R., Żarnowiec J., Bednarek-Ochyra H., 2003: Casus catalogue of Polish mosses. Biodiversity of Poland, 3. Polish Acad. of Scien., Inst. of Bot., Kraków: 372 s.
- Perzanowska J., 2004: Bogate florystycznie górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (Nardetalia – płaty bogate florystycznie). W: Herbich J. (red.): Poradnik ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. T. 3. Wyd. Ministerstwo Środowiska, Warszawa: 140–158.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 w sprawie ochrony gatunkowej roślin. Dziennik Ustaw (2014), poz. 1409.
- Rutkowski L., 2006: Klucz do oznaczania roślin naczyniowych Polski niżowej. PWN, Warszawa: 814 s.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody. Dziennik Ustaw nr 92 (2004) poz. 880 (z późn. zm.).
- Wilczek Z., 1995: Zespoły leśne Beskidu Śląskiego i zachodniej części Beskidu Żywieckiego na tle zbiorowisk leśnych Karpat Zachodnich. Prace Naukowe UŚ, 1490, Katowice: 130 s.
- Wilczek Z., 2006: Fitosocjologiczne uwarunkowania ochrony przyrody Beskidu Śląskiego (Karpaty Zachodnie). Prace Naukowe UŚ, 2418, Katowice: 223 s.
- Wilczek Z., Wytyczak K., Barć A., Zarzycki W., 2015: Problemy ochrony podmokłej świerczyny górskiej Bazzanio-Piceetum w Beskidzie Śląskim. Chrońmy Przyr. Ojcz., 71(1): 45–52.
- Wytyczak K., 2015: Zróżnicowanie roślinności masywu Ochodzkiej w Beskidzie Śląskim jako następstwo antropopresji. WBiOŚ, Katowice (m-pis).

Wpłynął do redakcji: 14 listopada 2018

Поступила в редакцию: 14 ноября 2018

Received: 14 November 2018